

dr. Tóth László István
egyesbíró hatáskörében eljáró bírósági titkár, Fővárosi Törvényszék:

„Ki az, aki bírónak látszik, mégsem bíró?”

(a 2025. február 22. napján elhangzott beszéd bővített változata)

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Tudják-e, hogy ki az, aki bírónak látszik, de mégsem bíró?

A bírósági titkárok szerepe átalakult. Az eredeti szerepük az, hogy egy vagy több bíró mellé beosztva, az ő utasításaik alapján a munkájukat segítsék, eközben tanuljanak és felkészüljenek a bírói hivatás gyakorlására. Ma már azonban nem csak felkészülnek arra, hogy a jövőben majd bírók lesznek, nemcsak segítik a bírók munkáját, hanem már most is bíróként járnak el: egyes perenkívüli ügyekben kijelölés alapján első fokon érdemben döntenek. *Mára e körben olyan döntéseket is meghoznak, amiket egyébként bírók szoktak.*

a) Egyes ügyekben jogvitákat bírálhatnak el érdemben (pl. *civil szervezetek törvényességi felügyeleti ügyeiben, végrehajtási kifogások, végelszámolási kifogások elbírálásakor*).

b) Alapvető jogokat közvetlenül érintő, illetve jogkorlátozó döntéseket is hozhatnak (néhány példát említve: *szabálysértési ügyekben* tárgyalást tarthatnak, akár szabadságkorlátozó szankció kiszabásáról is dönthetnek; *civil szervezetek bejegyzése, törlése, megszüntetése* esetén a döntésük az egyesülési jogot vagy a lelkiismereti és vallásszabadság jogát közvetlenül érinti, illetve korlátozza; *pszichiátriai betegek intézeti gyógykezelésének felülvizsgálatakor* a döntésük a személyi szabadság korlátozásával járhat együtt).

c) Egyes döntéseik véglegesek, anyagi jogerővel bírnak, melyek később – a jogorvoslati lehetőségeken felül – bíróság előtt vitássá nem tehetők (pl. *felszámolás* elrendelése vagy befejezése az adós megszüntetésével, *civil szervezettel szembeni megszűnési ok* megállapítása vagy *törvényességi felügyeleti intézkedés* alkalmazása, ideértve a szervezet megszüntetését is).

Ekkor a bírókra jellemző, azaz érdemi ítélkezési tevékenységet is végeznek. A bírói feladatok ellátására kijelölést is kapnak az illetékes bírósági elnöktől. A szervezetben az ilyen kijelölt titkárok létszáma számottevő, titkárként eltöltött idejük növekszik. Jónéhány kijelölt titkár bírók mellett is dolgozik, de vannak olyanok is (pl. én is), aki önállóan csak ilyen ügyeket lát el.

Alapvető probléma azonban, hogy bár bírójelöltre szinte már bíróvá váltunk, mégsem bírói jogállásban tesszük ezt, akkor sem, ha az ellátott feladatok az ítélkezési tevékenységhez tartoznak.

A) *Állítom, hogy a bírói feladatkörben eljáró titkárok a bírákhoz képest rendszerszinten hátrányos megkülönböztetésben részesülnek.* Ennek több megnyilvánulási formája is van:

- Akkor sem az azonos szolgálati idejű és beosztású bírói illetményben részesülünk, ha kizárólag bírói feladatokat látunk el. Ez akár többszázszázalékos illetménybeli különbséget is jelenthet. Az egyenlő munkáért nem jár egyenlő bér.

Ez még látványosabb, ha azonos csoportban bírák és bírósági titkárok egymás mellett dolgoznak, és konkrétan ugyanazt a tevékenységet végzik. Látványos akkor is, amikor a cégbírák bírói tevékenységét civil szervezeteknél titkárok látják el.

- A konkrét munkahelyi körülményeket tekintve érezhetően hátrányosabban bánnak a titkárokkal, mint a bíró kollégákkal. Ez megjelenhet a munkaviszonyra vonatkozó szabályok eltérő mivoltában, a szabályok megtartásának gyakorlatában, a konkrét bánásmódban és az ezen keresztül tükröződő tiszteletben és megbecsülésben.

- Nem vagyunk tagjai a törvény szerinti bírói testületeknek (sem az összbírói értekezletnek, sem a kollégiumoknak), pedig bírói tevékenységet látunk el.

- A bíró tárgyalás, illetve meghallgatás tartása során talárban jár el. A bírói jogkörben eljáró titkár sem tárgyalás, sem meghallgatás tartásakor nem viselhet talárt. (Emiatt előfordul, hogy összetévesztik valamelyik fél ügyvédjével...).

B) Számos területen az előmeneteli lehetőségek is hátrányosabbak.

- A jelenlegi ügyszakunkban gyakran már eleve nincs is bírói álláshely, mert – a vezetői álláshely kivételével – titkárok látják el az oda tartozó bírói feladatokat. Ha előrébb kívánunk lépni, gyakran vagy a szakterületet kell elhagynunk és más szakterületen bírói helyre pályáznunk, vagy magát a bírósági szervezetet. Mindkét esetben erősödik a fluktuáció, elveszhet az eddigi szaktudás és tapasztalat, romolhat az adott nemperes ügyszak szakmai színvonala.

- Ha bíróvá próbálunk válni, a pályázatoknál a bírói szolgálati időt magasabb ponttal értékelik, mint az egyesbíróként, bírói tevékenységként ellátott titkári időt. Azonos bírói tevékenység értékelésének rendje és pontozása is eltolódik a bírák javára a titkárokhöz képest.

- Ha a titkárt ki is nevezik bíróvá, az első kinevezés mindig határozott idejű, akkor is, ha ő korábban már öt, tíz vagy akár még több évet bírói feladatokat ellátó titkárként szolgált. Ezzel szemben pl. ha a pályázó korábban már három éven át bíró volt, az első kinevezése határozatlan idejű is lehet.

C) És alapvetően problémás a jogállásunk. Azokban az ügyekben, ahol bírói jogkörben önállóan járunk el, függetlenül, pártatlanul, befolyásmentesen kell ítéleznünk. A törvény ezt követelményként is rögzíti, és ehhez hozzárendel néhány garanciát.

Ezt azonban alkalmazotti viszonyban kell megtennünk. Az alkalmazotti viszony lényege pedig az utasíthatóság. Nagyon nehéz belőni a határt abban a kérdésben, hogy hol vagyunk még utasíthatóak és hol már nem. Ezt a határt nem is mindenhol és nem is mindenki találja el. Jómagam is éltem és élek meg ilyen meg nem engedett határátlépéseket.

Az ehhez hozzárendelt garanciák hiányosak: bár bírói tevékenységet látunk el, nincs hozzárendelve ehhez minden, a bírói jogálláshoz tartozó garancia. Míg pl. a bírácnak van mentelmi joguk, a bírói jogkörben eljáró titkároknak nincsen: a titkárok így akár a megbízatásuk gyakorlása során kifejezett véleményükért is felelősségre vonhatóak. Eltérő az eljárásunk alapja is. Míg a bírácát a köztársasági elnök nevezi ki, illetve menti fel, a bírói jogkörben eljáró törvényszéki vagy járásbírói titkárokat e feladat ellátására a törvényszék elnöke jelöli ki, vagy vonja vissza a kijelölésüket: utóbbinak a rendje, lehetséges indoka lényegében szabályozatlan.

Mindez alapvető integritási és egyben jogállamisági problémát jelent.

A bírósági titkárok körében érezhető egy frusztráltság, egy csalódottság, az igazságtalanság érzete. A titkárok helyzetével, karrierpályájával, előrelépési lehetőségeivel kezdeni kell valamit, hogy meg tudják őket tartani a bírósági szervezetben. Újra kell gondolni a közjogi helyzetüket, a jogviszonyaikat, jogállásukat is.

A probléma részben a jogalkotó előtt is ismert: az Országos Bírói Tanács 2024. október 02. napi ülésén az Igazságügyi Minisztérium képviselője maga hívta fel a figyelmet arra, hogy a nagy létszámú titkári kar helyzete rendezetlen, nem kapnak lehetőséget, frusztráltak, elmennek a szervezetből. Közös felelősségként említette, hogy a bírósági titkárok számára olyan karriert, lehetőséget biztosítsanak, ami valóban megtartja őket a bírósági szervezetben. Azt is kiemelte, hogy a titkárok jogállása, helyzete egy külön fejezetet megérne, melyet érdemes lenne végig gondolni.

Mi a lehetséges megoldás erre a helyzetre?

a) Ha a közgondolkodás felől nézzük: minket nagyon gyakran bírónak tekintenek és bírónak is szólítanak. Az ügyfelek többségükben nem tudják megkülönböztetni a titkárt a bírótól: nem értik és nem érzékelik a különbséget bíró és bíróként eljáró titkár között. Aki az ügyükben eljár és a bíróság nevében érdemben dönt, az számukra bíró.

b) Ha a jog felől közelítünk, a következőket látjuk:

- A bírói tevékenység közjogilag egységes a magyar jogrendszerben: nincs elsődleges vagy másodlagos bíró.

- Egyes bírói profilok sem csak tárgyalások tartásából állnak, ezek egészben vagy jelentős részükben peren kívüli jellegűek. Gondoljanak a cégbírákra, felszámoló bírákra, büntetés-végrehajtási bírákra vagy más bírókra is.

- Az ügyészségnél, amely sok szempontból a bíróságok tükörképét jelenti, ügyészek járnak el azokban az ügyekben, ahol a bírósági szervezetben titkárok.

Ezért álláspontom szerint felül kell vizsgálni a bírósági titkárok jogállását, közjogi helyzetét, hatásköreit. Ahol egyesbíró jogkörében járnak el, ott közelíteni kell őket a bírói jogálláshoz, az érdemi ítélkezési tevékenységet végző titkároknak pedig meg kell adni a bírói jogállást, megfelelő kompenzáció mellett. Teljeskörűen kell biztosítani a bírák számára adott garanciákat (pl. az illetményezés, a mentelmi jog körében, egyéb körülmények vonatkozásában), amelyek biztosítják, hogy az Önök ügyeiben is függetlenül, pártatlanul, felkészülten, megbecsülten és a szervezetben stabilan megtartottan járjunk el.

Szükséges továbbá, hogy *minket is bevonjanak* az erről szóló jogalkotási folyamatokba, a koncepcióalkotástól a jogszabálytervezetek véleményezéséig egyaránt, és véleményünket teljeskörűen *figyelembe is vegyék*.

Mindnyájunk érdeke az, hogy hatékony és időszerű, megfelelő igazságszolgáltatás részei legyünk, és ennek az előnyeit Önök is élvezzék.

Azért jöttem el, hogy mindezt megjelenítsem és elmondhassam.

Köszönöm a megtisztelő figyelmüket!